บทที่ 8
ศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย

1. ความเป็นมาของศาลเยาวชนและครอบครัวของไทย

โลกในยุคปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปจากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น เกิดชุมชนแออัดมากขึ้น การดำเนินชีวิตต้องดิ้นรนต่อสู้ แย่งกันทำมาหากิน ทำให้สภาพครอบครัวขาดความอบอุ่นเพราะพ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาดูแลอบรมเอาใจใส่ลูกหลาน ขณะที่ความเจริญทางวัตถุสูงขึ้นค่านิยมทางสังคมเป็นทางด้านวัตถุนิยม คุณธรรมในใจคนก็ลดน้อยลง มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น ขาดความรับผิดชอบทอดทิ้งครอบครัว พ่อแม่ประพฤติตัวไม่ดีเกิดปัญหาทำให้ครอบครัวไม่มีความสุข แตกแยกเป็นสภาพ "บ้านแตก" ปัญหาการหย่าร้างเกิดขึ้นมากมายนำไปสู่ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในที่สุด

รากฐานแห่งคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนเริ่มต้นจากครอบครัว ความอบอุ่นและความสงบสุขในครอบครัวเป็นบ่อเกิดแห่งการพัฒนาการทางด้านจิตใจและสังคมของเด็กเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมให้เด็กและเยาวชนเป็นคนดีต่อไปในอนาคต ประกอบพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ที่ได้ประกาศใช้มามีบทบัญญัติไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปหลายประการ เช่น มิได้ให้พนักงานสอบสวนในการเปรียบเทียบปรับคดีอาญาที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ศาลไม่อาจควบคุมการสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของผู้อำนวยการสถานพินิจได้อย่างเต็มที่ ไม่มีบทบัญญัติเร่งรัดให้พนักงานสอบสวนรีบส่งสำนวนการสอบสวนเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลและศาลไม่อาจแต่งตั้งบุคคลภายนอกมาเป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติได้ นอกจากนี้การพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับครอบครัวเป็นอำนาจของศาลธรรมดาโดยไม่มีวิธีการพิเศษที่จะช่วยเหลือและคุ้มครองสถานภาพของการสมรส สามี ภริยาและบุตรได้อย่างเต็มที่ สมควรปรับปรุงวิธีพิจารณาพิพากษาคดีและเยาวชนให้เหมาะสม เพื่อคุ้มครอง

เด็กและเยาวชนให้การช่วยเหลือสงเคราะห์เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของประเทศเพื่อให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้าทั้งให้คดีเกี่ยวกับครอบครัวซึ่งเป็นคดีที่มีปัญหาละเอียดอ่อนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับคดีเด็กและเยาวชนได้รับการพิจารณาในศาลที่มีวิธีพิจารณาเป็นพิเศษแตกต่างจากคดีธรรมดา จึงได้มีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวขึ้นแทนศาลคดีเด็กและเยาวชน

โดยเฉพาะพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้ประกาศในราชกิจจา เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 โดยให้มีผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนด 60 วัน นับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 กับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ได้นำกฎหมายมาบัญญัติรวมไว้ในฉบับเดียวกัน โดยได้มีการขยายเขตอำนาจศาลให้มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับครอบครัวตามบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขวิธีพิจารณาพิพากษาคดีเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพื่อเพิ่มบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว นอกเหนือจากการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2494 โดยเป็นไปตามแนวคิดสากลที่ถือว่าครอบครัวเป็นพื้นฐานอันสำคัญของ ชุมชน การดำรงอยู่ของครอบครัวหมายถึงการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของสมาชิกทุกคนที่อยู่ในครอบครัวขึ้น ให้คดีเกี่ยวกับครอบครัวซึ่งเป็นปัญหาละเอียดอ่อนเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์กับความสัมพันธ์กับคดีเด็กและเยาวชนได้รับการพิจารณาในศาลที่มีวิธีพิจารณาแตกต่างจากศาลธรรมดา เพื่อเสริมสร้างค่านิยมทางจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ลดปัญหาความแตกแยกของครอบครัว และปัญหาเด็กและเยาวชนที่เกิดจากครอบครัวไม่ปกติสุข โดยได้เปลี่ยนชื่อจากศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นศาลเยาวชนและครอบครัว

วันที่ 12 กุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2535 ประเทศไทยได้ร่วมลงนามรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เพื่อรับรองสิทธิพื้นฐานของเด็ก ซึ่งแสดงถึงความเอาใจใส่ต่อการแก้ปัญหาเด็กอย่างจริงจังเท่าที่ผ่านมาปรากฏข้อเท็จจริงว่า ก่อนหน้าที่จะลงนามในอนุสัญญาดังกล่าว ประเทศไทยได้มีการแก้ไขหรือออกกฎหมายใหม่เพื่อคุ้มครองเด็กและเยาวชนมาแล้วหลายฉบับ และเมื่อได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาแล้ว ประเทศไทยก็ได้พยายามแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในประเทศเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาและให้หมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน

2. ลักษณะของกฎหมายศาลเยาวชนและครอบครัว

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มีลักษณะเป็นบทบัญญัติพิเศษใช้บังคับในท้องที่ที่ได้เปิดดำเนินการศาลเยาวชนและครอบครัวแล้ว หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนแล้ว ถ้ามีกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นใดขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว จะนำกฎหมายนั้น ๆ มาใช้บังคับไม่ได้ (มาตรา 3 วรรคสอง) กล่าวคือ จะต้องพิจารณาตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวเท่านั้น ส่วนในกรณีที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว มิได้บัญญัติไว้ ก็ให้นำบทบัญญัติหลักทั่วไปในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ (มาตรา 6)

คำพิพากษาฎีกาที่ 2497/2521 อัยการฟ้องคดีเด็กและเยาวชน เกินเวลาที่ระบุไว้ในมาตรา 24 ทวิ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมอัยการ ตามมาตรา 24 จัตวา ศาลไม่รับฟ้อง จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 141 มาใช้บังคับไม่ได้

หมายเหตุ มาตรา 24 ทวิ และ 24 จัตวา พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ที่ถูกยกเลิกตามความในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2534 ตรงกับข้อความในมาตรา 51 และ 53 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2534 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ เป็นกฎหมายเฉพาะเมื่อพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ บัญญัติไว้เฉพาะอยู่แล้วจะนำหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับไม่ได้

คำพิพากษาฎีกา 2778/2522 ฟ้องคดีเด็กและเยาวชนเกินกำหนด 30 วัน ตั้งแต่ถูกจับต้องผลัดฟ้องเป็นคราว ๆ ไป หากเกินกำหนดนั้นต้องรับอนุญาตจากอธิบดีกรมอัยการคำชี้ขาดของอธิบดีกรมอัยการให้ฟ้องตามความเห็นของอธิบดีกรมตำรวจ เป็นคนละเรื่องกับการอนุญาตให้ฟ้องเกินกำหนด

คำพิพากษาฎีกาที่ 921/2530 ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลชั้นต้นให้จำคุกจำเลยคนละ 2 ปี แต่เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งตัวจำเลยทั้งสองไปฝึกอบรมยังสถานพินิจฯ มีกำหนด 3 ปี คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ดังกล่าวถือว่ามิได้เป็นการลงโทษจำเลยโดยจำคุก

เกิน 5 ปี ย่อมต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 5 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218

หมายเหตุ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 มาตรา 5 ตรงกับมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2534

คำพิพากษาฎีกาที่ 1455/2545 พ.ร.บ.จัดตั้งศาล เยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาฯ ไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องที่พนักงานอัยการโจทก์มีหน้าที่ต้องควบคุมตัวจำเลยซึ่งเป็นเยาวชนมาศาลขณะยื่นฟ้องหรือไม่ แต่มาตรา 6 แห่ง พ.ร.บ.ดังกล่าวให้นำ ป.วิ.อ. มาบังคับใช้แก่คดี ซึ่งตามมาตรา 165 ที่กำหนดให้พนักงานอัยการโจทก์คุมตัวจำเลยมาศาลในวันฟ้องนั้น สามารถนำมาใช้บังคับแก่คดีเด็กหรือเยาวชนได้ และไม่เป็นการขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ.ดังกล่าวแต่อย่างใด ดังนั้น พนักงานอัยการโจทก์จึงมีหน้าที่ต้องควบคุมตัวจำเลยซึ่งเป็นเยาวชนมาศาลขณะยื่นฟ้อง เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าจำเลยถูกควบคุมตัวที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดนครราชสีมาแล้วมีการประกันตัวไป แต่ภายหลังสถานพินิจดังกล่าวไม่อาจส่งตัวจำเลยต่อศาลในวันฟ้องได้เนื่องจากจำเลยถูกจับกุมในอีกคดีหนึ่งที่จังหวัดลพบุรี กรณีจึงเป็นเรื่องระหว่างการควบคุมตัวจำเลยในชั้นสอนสวนโดยอยู่ในอำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจ ไม่เกี่ยวกับศาล ประกอบกับ พ.ร.บ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาฯ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ที่แก้ไขใหม่ ก็มิได้บัญญัติให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเป็นผู้รับผิดชอบงานของสถานพินิจทั่วราชอาณาจักรดังที่บัญญัติไว้เดิม ทั้งในปัจจุบันสถานพินิจทั่วราชอาณาจักรก็เป็นหน่วยงานที่แยกออกไปจากศาลแล้ว ดังนั้น ในชั้นควบคุมตัวจำเลยในสถานพินิจจึงถือไม่ได้ว่าจำเลยอยู่ในความควบคุมของศาล ที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่ประทับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณาจึงชอบแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 3667/2545 (ป) แม้โจทก์จะฟ้องขอให้ลงโทษจำเลย ตาม ป.อ. มาตรา 289 อันเป็นคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิต ซึ่งศาลชั้นต้นต้องถามจำเลยก่อนเริ่มพิจารณาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีก็ให้ศาลตั้งให้ตาม ป.วิ.อ. มาตรา 173 วรรคแรกก็ตาม แต่ก็เป็นบทบัญญัติสำหรับดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา ส่วนศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวนั้น พ.ร.บ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 6 ให้นำบทบัญญัติแห่ง ป.วิ.อ.มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ.นี้ เมื่อมาตรา

83 แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวฯ ที่ระบุให้จำเลยมีที่ปรึกษากฎหมายเพื่อปฏิบัติหน้าที่ทำนองเดียวกับทนายความ หากจำเลยไม่มีที่ปรึกษากฎหมายก็ให้ศาลแต่งตั้งให้ เว้นแต่จำเลยไม่ต้องการและศาลเห็นว่าไม่จำเป็นแก่คดีจะไม่ตั้งที่ปรึกษากฎหมายก็ได้นั้น ถือเป็นกฎหมายเฉพาะย่อมยกเว้น ป.วิ.อ. มาตรา 173 ซึ่งเป็นบททั่วไป จึงไม่อาจนำมาใช้ในกรณีนี้ได้ ดังนั้น ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจดรายงานกระบวนพิจารณาว่าจำเลยไม่ต้องการที่ปรึกษากฎหมายและศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องตั้งที่ปรึกษากฎหมายจึงให้นัดสืบพยาน... จึงเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาที่ชอบด้วย พ.ร.บ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 83 ครบถ้วนแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1078/2545 จำเลยฎีกาโดยคัดถ่ายภาพคำคู่ความและเอกสารต่าง ๆ ที่มีการดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ภาค 3 แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวรวมทำเป็นคำฟ้องฎีกา และกล่าวอ้างในฎีกาแต่เพียงว่าจำเลยเป็นบิดาที่ดีของบุตรได้ชำระค่าอาหารและค่าเล่าเรียนให้บุตร บุตรจึงควรอยู่ในอำนาจปกครองดูแลของจำเลย จำเลยมิได้ยกข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายขึ้นโต้แย้งคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ภาค 3 แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ว่าไม่ถูกต้องอย่างไร ฎีกาของจำเลยจึงเป็นฎีกาไม่ชอบด้วย พ.ร.บ.จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาฯ มาตรา 124 ประกอบมาตรา 6 และ ป.วิ.พ. มาตรา 249 วรรคหนึ่ง

ดังนั้น ถ้าพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวได้บัญญัติไว้เฉพาะในเรื่องใดแล้ว บทบัญญัติกฎหมายใดขัดหรือแย้งย่อมใช้บังคับไม่ได้คือจะต้องบังคับตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ส่วนกรณีที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวมิได้บัญญัติก็ให้นำบทบัญญัติทั่วไปในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งแห่งพระราชบัญญัตินี้

3. ความหมายและรูปแบบการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทย

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ว่า

"ศาลเยาวชนและครอบครัว" หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

3.1 รูปแบบ

ศาลเยาวชนและครอบครัวของประเทศไทยมีการจัดตั้งเป็น 2 รูปแบบคือ

1. จัดตั้งเป็นศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นเอกเทศไม่ขึ้นกับศาลธรรมดา มีสถานที่ทำการเป็นของตนเอง มีเขตอำนาจครอบคลุมตลอดจังหวัดที่จัดตั้งศาลขึ้น เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น ซึ่งการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดให้กระทำโดยพระราชบัญญัติ (มาตรา 10)

2. จัดตั้งเป็นแผนกหนึ่งในศาลจังหวัด (ศาลธรรมดา) โดยเรียกว่า แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด เช่น แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดพิษณุโลก เป็นต้น ซึ่งการเปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดใด ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา (มาตรา 8)

มาตรา 8 ให้จัดตั้ง

(1) ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางขึ้นในกรุงเทพมหานคร และให้มีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร

(2) ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลาขึ้น ในจังหวัดสงขลา และให้มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดสงขลา

(3) ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครราชสีมาขึ้นในจังหวัดนครราชสีมา และให้มีเขตอำนาจศาลตลอดจังหวัดนครราชสีมา

(4) ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่ขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่ และให้มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดเชียงใหม่

(5) ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานีขึ้นในจังหวัดอุบลราชธานี และให้มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดอุบลราชธานี

(6) ศาลเยวชนและครอบครัวจังหวัดระยองขึ้น ในจังหวัดระยอง และให้มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดระยอง

(7) ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสุราษฎร์ธานีขึ้นในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และให้มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดสุราษฎร์ธานี

(8) ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครสวรรค์ขึ้นในจังหวัดนครสวรรค์ และให้มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดนครสวรรค์

(9) ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดขอนแก่นขึ้นในจังหวัดขอนแก่น และให้มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดขอนแก่น

ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติให้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นเอกเทศแล้ว จำนวน 9 แห่ง ซึ่งแต่ละแห่งจะมีเขตอำนาจครอบคลุมตลอดจังหวัดที่จัดตั้งศาลนั้น เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง มีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสงขลา มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดสงขลา จะเห็นได้ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดใดก็จะมีเขตอำนาจครอบคลุมเฉพาะจังหวัดนั้นเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมไปยังจังหวัดอื่น ซึ่งศาลจะไม่มีการขยายเขตอำนาจ เช่น จังหวัดเชียงรายอยู่ใกล้กับจังหวัดเชียงใหม่ เด็กอยู่ในจังหวัดเชียงรายและทำผิดที่เชียงราย แต่ที่จังหวัดเชียงรายยังไม่มีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจะมาส่งฟ้องที่ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่แทนไม่ได้ เพราะศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่มีเขตอำนาจเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น

ส่วนการจะจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเพิ่มขึ้นจาก 9 จังหวัดที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ จะต้องกระทำโดยพระราชบัญญัติ (มาตรา 10) คือจะต้องมีการตราเป็นกฎหมายผ่านการพิจารณาของสมาชิกรัฐสภา และการจะเปิดทำการเมื่อใดก็จะต้องทำโดยประกาศพระราชกฤษฎีกา

ส่วนในจังหวัดอื่น ๆ นอกจาก 9 จังหวัดที่มีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นเอกเทศตามมาตรา 8 วรรค 1 แล้ว เพื่อให้การสงเคราะห์และคุ้มครองแก่เด็กและ

เยาวชนเป็นไปอย่างทั่วถึงและเสมอภาค กฎหมายได้กำหนดให้จัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดทุกศาล

มาตรา 8 วรรค 2 ในจังหวัดอื่นนอกจากจังหวัดที่ได้จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้จัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดทุกศาล แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดใดจะเปิดทำการเมื่อใดให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา

การที่กฎหมายได้วางนโยบายโดยกำหนดให้มีการจัดตั้งแผนดคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดทุกศาล และแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดใดพร้อมจะเปิดทำการให้กระทำโดยประกาศพระราชกฤษฎีกา ซึ่งสามารถทำได้คล่องตัวรวดเร็วกว่า การจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ซึ่งต้องทำเป็นพระราชบัญญัติซึ่งต้องใช้เวลาและมีขั้นตอนมากอาจทำให้เกิดความล่าช้า เพราะการที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดคดีอาญาไม่ใช่ว่าจะได้รับการพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวเสมอไป เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดที่จะได้รับการพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องปรากฏว่าเป็นผู้ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา 58 ด้วย (ต้องมีถิ่นที่อยู่ปกติหรือกระทำความผิดในท้องที่ที่มีศาลเยาวชนและครอบครัวเปิดทำการแล้ว) ดังนั้นเด็กหรือเยาวชนที่อยู่นอกเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวที่เปิดทำการก็จะไม่ได้รับการคุ้มครองจากศาลเยาวชนและครอบครัว พนักงานสอบสวนอาจควบคุมเด็กหรือเยาวชนปะปนกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่อาจทำให้ได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมที่ไม่เป็นคุณได้

ในทางปฏิบัติที่ผ่านมาแม้กฎหมายจะได้มีการบัญญัติให้จัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัดทุกศาลก็ตาม แต่การจัดตั้งและการเปิดทำการไม่สามารถปฏิบัติได้อย่างสะดวกราบรื่น เพราะการเปิดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวก็จะต้องมีหน่วยงานที่ควบคุมเข้ามารองรับด้วย นั่นก็คือสถานพินิจ ซึ่งสถานพินิจจะเข้ามาทำหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมและฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ศึกษาค้นหาสาเหตุที่ผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และการให้คำแนะนำสงเคราะห์ต่าง ๆ ซึ่งสถานพินิจจะต้องมีสถานที่และบุคลากรจำนวนมาก อันได้แก่ พนักงานคุมประพฤติ พนักงานสังคมสงเคราะห์ ครู แพทย์ จิตแพทย์ และเจ้าหน้าที่ธุรการต่าง ๆ ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับการของบประมาณแผ่นดินที่ค่อนข้างสูง

ซึ่งรัฐก็ได้ทยอยจัดตั้งและเปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวขึ้นในศาลจังหวัด แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมทุกจังหวัด จึงได้การตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548 ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 16 ก ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2548 มีผลใช้บังคับนับตั้งแต่วันถัดจากประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป โดยให้เปิดทำการศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดหรือแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด และจัดตั้งสถานพินิจให้มีเขตอำนาจครอบคลุมทุกจังหวัดภายในสามปี นับตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ซึ่งต่อมาก็ได้มีพระราชกฤษฎีกาเปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดเพิ่มขึ้นจนเหลืออีกเพียง 14 จังหวัด ก็จะครบทั้งประเทศ คือ จังหวัดกระบี่ ชัยนาท ชุมพร ตาก นครนายก ประจวบคีรีขันธ์ ปราจีนบุรี พะเยา พังงา พิจิตร มหาสารคาม แม่ฮ่องสอน ยโสธร และจังหวัดระนอง จนกระทั่งได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดวันเปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดที่เหลืออีก 14 จังหวัด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 123 ตอนที่ 79 ก. วันที่ 4 สิงหาคม 2549 กำหนดวันเปิดทำการแผนกคดี เยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดกระบี่ ศาลจังหวัดชัยนาท ศาลจังหวัดชุมพร ศาลจังหวัดตาก ศาลจังหวัดนครนายก ศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ศาลจังหวัดปราจีนบุรี ศาลจังหวัดพะเยา ศาลจังหวัดพังงา ศาลจังหวัดพิจิตร ศาลจังหวัดมหาสารคาม ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอน ศาลจังหวัดยโสธร และศาลจังหวัดระนอง โดยให้เปิดทำการตั้งแต่วันที่ 7 สิงหาคม 2549 เป็นต้นไป

ส่วนขอบเขตอำนาจของแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด ก็มีขอบเขตอำนาจตามมาตรา 8 วรรค 3 ซึ่งบัญญัติว่า

มาตรา 8 วรรค 3

ให้แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดมีเขตอำนาจเช่นเดียวกับศาลที่ตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวนั้น สำหรับจังหวัดที่มีศาลจังหวัดมากกว่าหนึ่งศาล ถ้าจะเปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดเพียงบางศาลจะให้แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดที่เปิดทำการนั้นมีเขตอำนาจตลอดท้องที่ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังวัดที่ยังมิได้เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวด้วยก็ได้ ทั้งนี้ให้ระบุเขตอำนาจดังกล่าวไว้ในพระราชกฤษฎีกาตามวรรคสองด้วย

เขตอำนาจของแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดก็มีเขตอำนาจเช่นเดียวกับศาลจังหวัดที่แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวสังกัดอยู่ เช่น แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดนนทบุรี มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดนนทบุรี เช่นเดียวกับศาลจังหวัดนนทบุรี

ส่วนจังหวัดที่มีศาลจังหวัดมากกว่าหนึ่งศาล ถ้าจะเปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดที่เปิดทำการนั้นโดยให้มีเขตอำนาจตลอดท้องที่ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดที่ยังมิได้เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวด้วยก็ได้

ตัวอย่างเช่น จังหวัดปทุมธานีมีศาลจังหวัดมากกว่าหนึ่งศาล คือ ศาลจังหวัดปทุมธานี และศาลจังหวัดธัญบุรี ดังนั้น เมื่อจะเปิดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดปทุมธานีเพียงแห่งเดียว แต่ต้องการให้แผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดปทุมธานีนั้นมีเขตอำนาจครอบคลุมไปทั้งจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีท้องที่ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดธัญบุรี ซึ่งยังมิได้มีการจัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวด้วยก็ได้ โดยให้ระบุเขตอำนาจของแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวที่จัดตั้งขึ้นไว้ในพระราชกฤษฎีกาด้วย เช่น ให้เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดปทุมธานี และให้มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดปทุมธานี พระราชกฤษฎีกาให้เปิดทำการแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัด ในกรณีที่จังหวัดนั้นมีศาลจังหวัดมากกว่าหนึ่งศาลมักกำหนดให้มีเขตอำนาจครอบคลุมไปทั้งจังหวัด

4. ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลชั้นต้น

มาตรา 8 วรรค 4 บัญญัติว่า

"ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเป็นศาลยุติธรรมชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม"

ศาลชั้นต้น คือศาลที่รับฟ้องในชั้นเริ่มต้นคดี ดังนั้น เมื่อเกิดคดีขึ้นและเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว คู่ความก็จะต้องนำคดีไปฟ้องร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อให้เป็นผู้พิจารณาตัดสินชี้ขาดเสียก่อนที่จะอุทธรณ์ฎีกาในศาลสูงต่อไป

หากพิจารณาตามบทบัญญัติพระธรรมนูญศาลยุติธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับศาลชั้นต้นแล้ว มิได้บัญญัติถึงศาลเยาวชนและครอบครัวไว้เลย ดังนั้นในมาตรา 8 วรรค 4 จึงได้บัญญัติว่า ให้ศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญ

ศาลยุติธรรม เพื่อให้ศาลเยาวชนและครอบครัวนำหลักทั่วไปในพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาใช้ได้เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ (มาตรา 6 และมาตรา 6)

5. ผู้พิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว

มาตรา 16 ในศาลเยาวชนและครอบครัวทุกศาลให้มีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบตามจำนวนที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนด

ผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวจะประกอบด้วยผู้พิพากษาประจำและผู้พิพากษาสมทบ ส่วนจำนวนผู้พิพากษาจะมีจำนวนเท่าใดนั้น จะต้องพิจารณาจากคดีที่มาสู่ศาลว่ามีมากน้อยเพียงใด ซึ่งคงต้องอาศัยหลักทางสถิติการเก็บข้อมูลในระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อจะได้จัดอัตรากำลังให้เหมาะสมกับงาน ซึ่งการกำหนดจำนวนดังกล่าวเป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

5.1 ผู้พิพากษาประจำ คือ ผู้พิพากษาที่เป็นข้าราชการตุลาการ ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ นั่นก็คือต้องเป็นข้าราชการตุลาการที่มีความรู้ทางกฎหมาย สำเร็จการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต และเนติบัณฑิต และสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการตุลาการ

มาตรา 17 การแต่งตั้งผู้พิพากษาศาล เยาวชนและครอบครัวจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ซึ่งเป็นผู้มีอัธยาศัยและความประพฤติเหมาะสมที่จะปกครองและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนและเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว

ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจะเป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นอื่นด้วยก็ได้

การแต่งตั้งผู้พิพากษาให้ดำรงตำแหน่งในศาลเยาวชนและครอบครัวไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งใด คือ อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง รองอธิบดีผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ผู้พิพากษาหัวหน้าแผนก ผู้พิพากษา จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากผู้พิพากษาซึ่งประจำอยู่ในศาลธรรมดา ซึ่งเป็นผู้มีอัธยาศัยและความประพฤติเหมาะสม และมีความสุขุมรอบคอบ หนักแน่น เห็นอกเห็นใจ มีปฏิภาณไหวพริบทำให้เด็ก

ไว้วางใจได้ เพราะการพิจารณาในศาลเยาวชนและครอบครัวต้องสร้างบรรยากาศของความเป็นกันเอง ทำให้เห็นว่าทุกคนต่างพยายามที่จะช่วยเหลือแก้ไขไม่ใช่มุ่งจะลงโทษ และขณะเดียวกันก็ทำให้เด็กรู้สึกว่าการกระทำผิดไม่ใช่สิ่งดี ไม่ควรทำ อาจทำให้ตนเองได้รับผลร้าย และขณะเดียวกันผู้พิพากษาต้องมีความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา สังคม และปัญหาครอบครัว ซึ่งจะได้พิจารณากำหนดวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวจะเป็นผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นอื่นด้วยก็ได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการกรณีทั่งมีผู้พิพากษาน้อย ก็อาจได้ช่วยราชการในศาลอื่น

5.2 ผู้พิพากษาสมทบ คือบุคคลธรรมดาซึ่งได้รับการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงและได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่เป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวร่วมกับผู้พิพากษาประจำ

5.2.1 คุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2534 มาตรา 26 ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

มาตรา 26 ผู้พิพากษาสมทบตามมาตรา 16 จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งคณะกรรมการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการคัดเลือกตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงและต้องมีคุณสมบัติดังนี้

(1) มีอายุไม่น้อยกว่าสามสิบปีบริบูรณ์

(2) มีหรือเคยมีบุตรมาแล้ว หรือเคยทำงานเกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หรือการอบรมเด็กมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี

(3) ได้รับการอบรมในเรื่องความมุ่งหมายของศาลเยาวชนและครอบครัวและหน้าที่ตุลาการมาแล้วตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(4) มีคุณสมบัติที่จะเป็นข้าราชการธุรการได้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ เว้นแต่ในเรื่องพื้นความรู้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

(5) ไม่เป็นข้าราชการประจำ ข้าราชการการเมือง สมาชิกรัฐสภาหรือทนายความ

(6) มีอัธยาศัยและความประพฤติเหมาะสมแก่การพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

ผู้พิพากษาสมทบให้ดำรงตำแหน่งคราวละสามปี แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผู้ที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้ ผู้พิพากษาสมทบที่พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากครบวาระให้คงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าผู้พิพากษาสมทบคนใหม่จะเข้ารับหน้าที่

ก่อนเข้ารับตำแหน่ง ผู้พิพากษาสมทบจะต้องปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งตนจะเข้าสังกัด แล้วแต่กรณีว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรมและรักษาความลับในราชการ

กฎหมายได้กำหนดคุณสมบัติไว้โดยไม่เน้นในเรื่องความรู้ความชำนาญในการใช้กฎหมาย โดยกำหนดพื้นความรู้เพียงสอบไล่ได้ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) หรือเทียบเท่า โดยกฎหมายมีเจตนามุ่งต้องการได้ผู้ที่มีความประพฤติดี มีประสบการณ์โดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูบุตรมาแล้วหรือเคยทำงานเกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์หรือการอบรมเด็กมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี และเป็นผู้ที่เข้าใจในชีวิตครอบครัวเป็นอย่างดี

ส่วนการกำหนดให้ได้รับการอบรมในความมุ่งหมายของศาลเยาวชนและหน้าที่ตุลาการ และต้องมิใช่ข้าราชการประจำ ข้าราชการการเมือง สมาชิกรัฐสภาหรือทนายความ ก็เพื่อต้องการได้คนที่จะมีเวลาอุทิศตนให้กับงาน เพราะผู้พิพากษาสมทบเมื่อได้รับมอบหมายให้นั่งพิจารณาคดีใดแล้วจะต้องพิจารณาคดีนั้นจนเสร็จ ถ้าเข้ามาแล้วลาออกก็จะทำให้งานเสียหายได้ และเพื่อต้องการให้มีความรู้ความเข้าใจในงานของศาลเยาวชนและครอบครัว จะได้วางตนและสามารถปฏิบัติหน้าที่ผู้พิพากษาสมทบได้อย่างถูกต้อง

การดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ดำรงตำแหน่งคราวละสามปี แต่ผู้ที่พ้นตำแหน่งเนื่องจากครบวาระไปแล้วอาจได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งต่อไปอีกก็ได้ และก่อนเข้ารับตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบต้องปฏิญาณตนต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวที่ตนจะเข้าสังกัด แล้วแต่กรณีว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรมและรักษาความลับของทางราชการ

ถึงแม้ว่าคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบจะต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ ข้าราชการการเมือง แต่กฎหมายถือว่าเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 27 ผู้พิพากษาสมทบเป็นเจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการตามประมวลกฎหมายอาญา

กฎหมายมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครอง โดยมีมาตรการที่จะลงโทษหนักแก่ผู้ที่กระทำผิดต่อเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น การให้ ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์หรือประโยชน์อื่นใดแก่เจ้าพนักงานในตำแหน่งตุลาการ เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการหรือประวิงการกรทะใดอันมิชอบด้วยหน้าที่ อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 167 ซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี และปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นสี่พันบาท จะเห็นได้ว่ามีโทษหนักกว่ากรณีบุคคลธรรมดา ในทำนองเดียวกันก็เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้พิพากษาสมทบกระทำความผิด ก็จะต้องรับโทษหนักกว่าบุคคลธรรมดา เช่น ถ้าผู้พิพากษาสมทบกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใด ๆ ในตำแหน่งโดยเห็นแก่ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ซึ่งตนได้เรียก รับ หรือยอมจะรับไว้ก่อนที่ตนจะได้รับตำแหน่งนั้น ซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 202 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงสิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือประหารชีวิต

5.2.2 การพ้นจากตำแหน่ง

มาตรา 28 ผู้พิพากษาสมทบพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(1) ออกตามวาระ

(2) ตาย

(3) ลาออก

(4) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 26

(5) ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามเวรปฏิบัติการที่กำหนดถึงสามครั้ง โดยไม่มีเหตุหรือกระทำการใด ซึ่งถ้าเป็นข้าราชการตุลาการแล้วจะต้องพ้นจากตำแหน่งเพราะถูกลงโทษไล่ออกปลดออกหรือให้ออกตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

การพ้นจากตำแหน่งตาม (2) หรือ (3) ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ ถ้าเป็นการพ้นจากตำแหน่ง (4) หรือ (5) ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลการและให้นำความกราบ

บังคมทูลเพื่อทรงมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง

6. องค์คณะผู้พิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว

องค์คณะผู้พิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวในการพิจารณาคดีทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง เป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ พ.ศ. 2534 มาตรา 24 และมาตรา 25

มาตรา 24 ภายใต้บังคับมาตรา 25 ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน และผู้พิพากษาสมทบอีกสองคนซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี จึงเป็นองค์คณะพิจารณาคดีได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งจะต้องทำโดยองค์คณะพิจารณาคดีหลายคน คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องบังคับตามคะแนนเสียงฝ่ายข้างมากของผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบที่เป็นองค์คณะพิจารณาคดีนั้น ในกรณีที่ผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบดังกล่าวมีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้นำบทบัญญัติแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวใด จะต้องมีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะหรือไม่ให้เป็นไปตามมาตรา 109

มาตรา 25 ในคดีซึ่งอยู่ในอำนาจอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางผู้พิพากษา หัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด ผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว หรือผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวคนใดคนหนึ่งตามมาตรา 21 และมาตรา 22 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวเห็นว่าในการพิจารณาคดีนั้นมีเหตุอันสมควรจะสั่งให้ผู้พิพากษาสมทบคนใดคนหนึ่งนั่งพิจารณาร่วมกับตนหรือร่วมกับผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวก็ได้ หรือจะสั่งให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวคนใด คนหนึ่งร่วมเป็นองค์คณะด้วยก็ให้มีอำนาจสั่งได้ และให้องค์คณะเช่นว่านี้มีอำนาจพิพากษาคดีตามมาตรา 22 (5) หรือ (6) แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

*หมายเหตุ มาตรา 21 และมาตรา 22 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2545 ถึงมาตรา 24 และมาตรา 25

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว มาตรา 24 และมาตรา 25 อาจแยกพิจารณาได้ดังนี้ คือ

6.1 องค์คณะผู้พิพากษาคนเดียว (มาตรา 25)

ในศาลธรรมดาผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจอย่างไร ผู้พิพากษาคนเดียวของศาลเยาวชนและครอบครัวก็มีอำนาจอย่างนั้นเหมือนกัน ผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งนับตั้งแต่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจนถึงผู้พิพากษาธรรมดาในศาลเยาวชนและครอบครัวแต่ไม่รวมถึงผู้พิพากษาสมทบ จะมีอำนาจตามมาตรา 24 และมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543

มาตรา 24 ให้ผู้พิพากษาคนหนึ่งมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ออกหมายเรียก หมายอาญา หรือหมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่น

(2) ออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งมิใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี

มาตรา 25 ในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาคนเดียวเป็นองค์คณะมีอำนาจเกี่ยวแก่คดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้น ดังต่อไปนี้

(1) ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีทั้งปวง

(2) ไต่สวนและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย

(3) ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา

(4) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสามแสนบาท ราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินดังกล่าวอาจขยายได้โดยการตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

(5) พิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้

ผู้พิพากษาประจำศาลไม่มีอำนาจตาม (3) (4) หรือ (5)

จะเห็นได้ว่าผู้พิพากษาประจำคนใดคนหนึ่งในศาลเยาวชนไม่ว่าจะเป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว หัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว หัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว หรือผู้พิพากษาคนใดคนหนึ่งจะมีอำนาจตามมาตรา 24 และมาตรา 25 ยกเว้นผู้พิพากษาประจำศาล

ดังนั้นคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 6 หมื่นบาท เป็นอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามมาตรา 25 แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวมาแล้วไม่ได้

ตัวอย่าง กรณีความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งกฎหมายระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกินหกพันบาท ผู้พิพากษาคนเดียวของศาลเยาวชนและครอบครัว มีอำนาจพิจารณาพิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ตามมาตรา 25 (5) คือ เมื่อพิจารณาเห็นว่าจำเลยกระทำความผิด ผู้พิพากษาคนเดียวจะพิพากษาลงโทษจำคุกได้ไม่เกิน 6 เดือน ถ้าเห็นว่าสมควรพิพากษาลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน ซึ่งถือว่าเป็นเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ตามมาตรา 31 (2) จะต้องนำสำนวนให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาภาค รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแล้วแต่กรณีร่วมลงลายมือชื่อทำคำพิพากษาด้วยตามมาตรา 29 (3)

ในคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้พิพากษาคนเดียวก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ผู้พิพากษาคนเดียวจะพิพากษาลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้

ในกรณีที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวในศาลจังหวัดแล้วแต่กรณี เห็นว่าในการพิจารณาคดีนั้นมีเหตุอันสมควรจะสั่งให้ผู้พิพากษาสมทบคนใดคนหนึ่งหรือจะสั่งให้ผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวคนใดคนหนึ่งไปส่งพิจารณาร่วมด้วยก็ได้

6.2 กรณีสั่งให้ผู้พิพากษาสมทบ 1 คนไปนั่งร่วมพิจารณาด้วย นี้ กล่าวคือ มีผู้พิพากษาสมทบ 1 คน การนั่งร่วมพิจารณานี้ไม่ถือว่าเป็นองค์คณะที่จะเป็นการเพิ่ม

อำนาจ คือไม่มีอำนาจพิพากษาเกินอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียว แต่เนื่องจากคดีมีเหตุสมควรให้ผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมการพิจารณาด้วยเพื่อเหตุผลในการสงเคราะห์เด็ก เพราะผู้พิพากษา สมทบเป็นผู้มีประสบการณ์ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนเป็นอย่างดี ย่อมเข้าใจในชีวิตครอบครัวของเด็กและเยาวชน จะได้ช่วยให้ข้อคิดเห็นแก่ผู้พิพากษาประจำ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการแก้ไขเด็กและเยาวชน

6.3 กรณีส่งผู้พิพากษาประจำอีก 1 คนไปนั่งร่วมพิจารณาด้วย กล่าวคือ จะมีผู้พิพากษาประจำ 2 คน กรณีนี้จะถือว่ามีอำนาจเป็นองค์คณะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 25 (5) ได้กล่าวคือองค์คณะผู้พิพากษา 2 คนนี้ สามารถพิพากษาลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทได้

6.4 องค์คณะผู้พิพากษาประจำ 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน (มาตรา 29)

ในคดีอาญาซึ่งไม่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวที่จะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาตามพระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 24 และมาตรา 25 นั้น ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องมีผู้พิพากษาประจำไม่น้อยกว่า 2 คน โดยต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกิน 1 คน และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน รวมเป็น 4 คน และผู้พิพากษาสมทบนั้นอย่างน้อยต้องเป็นสตรี 1 คน ซึ่งองค์คณะดังกล่าวนี้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาและคดีแพ่งทั้งปวง ตามอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว

6.5 องค์คณะในคดีครอบครัว (มาตรา 24 วรรค 2 และมาตรา 109)

องค์คณะในคดีครอบครัวเหมือนกับคดีอาญาธรรมดา คือมีผู้พิพากษาประจำไม่น้อยกว่า 2 คน และผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน ซึ่งอย่างน้อยคนหนึ่งต้องเป็นสตรี แต่ถ้าศาลเห็นว่าเป็นคดีครอบครัวที่ผู้เยาว์ไม่มีผลประโยชน์หรือส่วนได้เสีย ก่อนเริ่มพิจารณาคดีให้ศาลสอบถามคู่ความว่าประสงค์จะให้มีผู้พิพากษาสมทบเป็นองค์คณะด้วยหรือไม่ ถ้าไม่ประสงค์ก็ให้ผู้พิพากษาประจำไม่น้อยกว่า 2 คนเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้

ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 109 (ดูรายละเอียดองค์คณะในการพิจารณาคดีครอบครัว)

ส่วนองค์คณะในการพิพากษาคดีหรือคำสั่งต้องเป็นองค์คณะที่มีเสียงข้างมากของผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบ

ข้อสังเกต การพิจารณาที่จะมีผู้พิพากษาสมทบเข้าร่วมการพิจารณาพิพากษาคดีจะมีเฉพาะในศาลชั้นต้นเท่านั้น ส่วนในชั้นอุทธรณ์และชั้นฎีกา จะไม่มีผู้พิพากษาสมทบเข้ามาเกี่ยวข้อง